

ROBERTAS PUKENIS

Vytauto Didžiojo universitetas

BAŽNYČIOS TURTŲ ADMINISTRAVIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOJE

Administration of the Church Property
in the Republic of Lithuania

SUMMARY

Church doctrine concerning church property is discussed in this article. The Church needs material means in implementing its apostolic mission. Church magisterial and legal canons declare that priests use material wealth modestly. Transparency and a determined order should exist in all accounts of all church property. The mission of the church is based on spiritual values; material ones are needed to maintain the cult, the priests and do good works – to support those in need. Church did much to support science, art and culture. It established many universities.

The article also discusses the new institutions, established after the IInd Vatican Meeting: the activity of a purser in the Diocese, economical services in the Diocese and economical services in the Parish. The role of ordinary people in administrating Church property is also touched upon. Several canons require that the administrators of Church property obey the civil laws of that country, if they do not contradict the birthright. Inescapably, we face the problems of property return in the Republic of Lithuania. The laws of the democratic Republic of Lithuania consider religious communities as juridical persons. The main laws of civil authorities provide information about the return of Church property and its use for the Church.

SANTRAUKA

Straipsnyje apžvelgiama Bažnyčios doktrina bažnytinių turtų atžvilgiu. Bažnyčiai, vykdančiai apaštališkąją misiją, reikalingos materialinės priemonės. Tiek visas Bažnyčios magisteriumas, tiek bažnytinės teisės kanonai nurodo, kad dvasininkai kukliai naudotųsi materialinėmis gėrybėmis, kad visa bažnytinių turtų apskaita būtų skaidri ir juo naudojamosi nustatyta tvarka. Bažnyčios misija yra dvasinė, o materialinės vertybės reikalingos kultui, dvasininkams išlaikyti ir geriems darbams – šelpti vargšus. Kaip žinoma, Bažnyčia daug nusipelnusi globodama mokslą, meną ir kultūrą, ji yra įsteigusi universitetų. Straipsnyje aptariamos naujos

RAKTAŽODŽIAI: bažnytiniai turtai, Bažnyčia, civiliniai įstatymai, kanonai.

KEY WORDS: church property, Church, civil laws, canons.

institucijos, įsteigtos po II Vatikano susirinkimo – tai ekonomo institucija vyskupijoje, vyskupijos ekonominė taryba ir parapijos ekonominė taryba. Analizuojamas pasauliečių vaidmuo, administruojant bažnytinis turtus. KTK keliolika kanonų įpareigoja, kad Bažnyčios turtų administratoriai laikytųsi tos šalies civilinių įstatymų, jeigu šie neprieštaruja prigimtiniai teisei. Lietuvos Respublikoje buvo sprendžiama bažnytinio turto gražinimo problema. Mūsų šalies įstatymai pripažįsta juridinio asmens statusą religinėms bendruomenėms, jeigu jos pateikiamos užregistruoti įstatymų numatyta tvarka.

ĮVADAS

Bažnyčia yra Kristaus įsteigta regimoji institucija, kurios tikslas – išmokyti žmones prasmingai gyventi, o po mirties laimėti palaimintą amžinybę. Dieviškasis Mokytojas Jėzus suteikė Bažnyčiai teisinę galią: mokyti, pašvęsti ir valdyti. Bažnyčios dvasinė paskirtis – nešti pasauliui evangelijos vertybes, ugdyti sąžiningumą, puoselėti dorovę ir žmogaus kilnumą, jo solidarumą visuomenėje arba, kaip mokė Palaimintasis popiežius Jonas Paulius II, siekti, kad žmonija gyventų „meilės civilizacijoje“. Kristus neturėjo galimybių rašyti kanonus – jo tikslas buvo išmokyti žmones „apsčiai gyvenimo“, kad jo atneštoji tikėjimo ugnis liepsnotų ir būtų perduota kitoms kartoms. Kristus bendravimo pavyzdys yra mūsų krikščioniškosios etikos pagrindas, nurodantis, kaip mes turime elgtis tarpusavyje kiekvienoje situacijoje ir koks turi būti požiūris į materialines gėrybes. Nors Kristus, siųsdamas mokinius skelbti Dievo karalystės, jiems pabrėžtinai nurodė neimti su savimi aukso, sidabro ir išvis atsisakyti piniginės, tačiau Bažnyčiai atliekant misiją reikalingos ir materialinės priemonės (plg. Mt 10, 9; Lk 9, 2; Lk 10, 4).

Darbo objektas: laikinieji bažnytiniai turtai ir su jais susiję kanonai bei civiliniai įstatymai, nurodantys, kaip saugoti bažnytines vertybes pasikeitus politinei situacijai.

Darbo tikslas: pabandyti išspręsti, kaip tinkamiau valdyti bažnytinis turtus, t. y. geriau administruoti gėrybes, kad jos tarnautų Dievo tautai. Apibūdinti ir pasauliečių vaidmenį, administruojant bažnytines vertybes. Suvokti realią juridinio asmens situaciją Lietuvos Respublikoje.

Darbo uždaviniai: išanalizuoti turtų naudojimo praktiką Šventajame Rašte apaštalų laikais; atskleisti, kokia bažnytinė turtų doktrina šiandien; iširti, kokie yra bažnytiniai ir civiliniai santykiai turtų srityje Lietuvos Respublikoje, bei išnagrinėti kanonus, kurie pateikia bažnytinių turtų valdymo nuostatas.

Darbo metodas – teisinis-analitinis, siekiantis parodyti, kam privalo tarnauti Bažnyčios laikinosios vertybės.

Darbo problema: kaip geriau tvarkyti bažnytinis turtus Lietuvos Respublikoje, dar nesant įvykdytai žemės restitucijai; kas turi teisę administruoti bažnytinis turtus.

ANTIKINĖS BAŽNYČIOS TRADICIJA

Apaštalas Paulius antrajame laiške korintiečiams pamini Jeruzalės aukotojas:

Erodo prievaizdo Chuzo žmona Joana, Zuzana ir daug kitų moterų, kurios šelpė

juos savu turtu (plg. Lk 8, 1–3; II Kor. 9, 6–15). Dar konkrečiau apaštalas Paulius nurodo, kad auka turi būti laisvos valios, nepriverstinė, be išskaičiavimų ir pagarbiamai įteikta Bažnyčios atstovams. „Argi ne taip: kas šykščiai sėja, šykščiai ir pjaus, o kas dosniai sėja, dosniai ir pjaus. Kiekvienas tegul aukoja, kaip yra širdyje nutaręs, ne gailėdamas ir tarsi verčiamas, nes Dievas myli linksmą davėją. [...] Jūs tapsite visokeriopa pasiturintys ir galėsite būti dosnūs“ (plg. 2 Kor. 9, 6–15).

Iš pirmojo laiško korintiečiams pastebime išgalinčią aukų rinkimo praktiką. „Dėl rinkliavos šventiesiems padarykite taip, kaip aš esu nurodęs Galatijos Bažnyčioms. Kas pirmąją savaitės dieną kiekvienas jūsų teatideda susitaupęs, kiek galėdamas, kad rinkliavos neprasidėtų tiktai man atvykus. Atvykęs aš pasiūsiu žmones, kuriuos jūs nutarsite esant tinkamus, kad jie su lydymaisiais laiškais nugabentų jūsų dovaną į Jeruzalę. Jei pasirodytų reikalinga ir man keliauti, tai jie vyks kartu su manimi“ (1 Kor. 16, 1–4).

Pirminėje Bažnyčioje jau išgalėjo papročiai šelpti vargšus ir remti Bažnyčios atstovus. Netgi nereikėdavo šios kilnios pareigos tikintiesiems daug priminti. Todėl „tarp jų nebuvo vargšų. Kurie turėjo žemės sklypus ar namus, juos paroduodavo, gautus pinigus sudėdavo prie apaštalo kojų, ir kiekvienam buvo dalijama, kiek kam reikėjo“ (Apd 4, 34–35). II a. vis labiau ir aiškiau buvo apibrėžiama finansinių reikalų tvarka Bažnyčioje. Didachė (gr. reiškia Dvylikos apaštalo mokslą) nurodo, kaip ir ką reikia bendruomenėje remti. Ji tiesiai įspėja bendruomenės narius saugotis tokio, kuris nesimoko amato, yra neveiklus bendruo-

menėje, nes „jis išnaudoja Kristų“¹. V–VI a. jau taikomi potvarkiai turtui įsigyti ir jį tvarkyti, o bažnytinis turtas priklausė ne visuotinei Bažnyčiai, bet vyskupo vadovaujamai dalinei Bažnyčiai, t. y. diecezijai. Jau prieš Nikėjos Susirinkimą (325 m.) laikinąsias vertybes Bažnyčioje skirstydavo į vargšų ir stokojančių *patrimonium pauperum, egentium substantia* arba *hereditas pauperum* (vargšų palikimas). Buvo pabrėžiamos ne tiek turėjimo ar įsigijimo teisės, kiek paties turto panaudojimo būdas². Visas to meto bažnytinis turtas sudarė vieną nedalomą gėrybę, skirtą Dievo tautos poreikiams. V a. popiežiai Simplicijus ir Gelazijus I nurodė bažnytines gėrybes surūšiuoti: skirtas vargšams, Bažnyčiai, vyskupams ir dvasininkams. Toks turtų paskirstymas neįsigalėjo visoje Bažnyčioje, pvz., Ispanijoje bažnytiniai turtai buvo skirti kitaip: vyskupo, klero ir Bažnyčios. VIII a. Bažnyčios vyresnybė ima kurti institucijas turtams tvarkyti, kad jie būtų panaudoti tikslingai. Ligonių ir vargšų globai buvo kuriamos atitinkamos įstaigos, steigiami vienuolių ordinai. Dievo namų išlaikymas buvo pavestas tikintiesiems, vyskupai ir kunigai savo pragyvenimui naudojami beneficijų teise.

Iki XIII a. susiformuoja doktrina, artima šiandieniniam Bažnyčios požiūriui – materialinės vertybės turi tarnauti kiekvienam žmogui dvasine prasme, pagal visus Bažnyčios poreikius. Per ilgą istoriją, nepaisant besikeičiančių ekonominių sąlygų ar politinių sistemų, Bažnyčios laikinųjų gėrybių samprata buvo išgryninta ir aiškiai apibrėžta. Pripažinta, kad tai tik gėrybės – tik priemonė siekti tikslo, o ne pats Bažnyčios tikslas³.

Apaštalų ir jų mokinių elgesys suformavo krikščioniškąją tradiciją, kuri yra antrasis šaltinis po Šv. Rašto. Jie liudija,

kad Kristaus laikais tik ką gimusios Bažnyčios misija jau buvo paremta žmonių aukomis.

ŠIANDIENINĖ BAŽNYČIOS DOKTRINA BAŽNYTINIŲ TURTŲ ATŽVILGIU

Nagrinėdami Bažnyčios magisteriumą, t. y. jos mokymą, pastebėsime Bažnyčios tėvų, popiežių, mokytojų, šventųjų ir išpažinėjų rūpestį, kad Bažnyčia būtų šventa, atsidavusi žmonėms, pareigingą ir dvasinę. Kristaus įpareigojanti valia, ypač Bažnyčios atstovams, jos tarnams, pažymėta žmogiškumu ir dvasiniu tobulumu. Bažnyčia šventa savo įsteigėjo asmeniu, evangelijos vertybėmis, sakramentais ir pačiu tikslu. Ir nuodėminga, nes visi mes, t. y. žmonės, sudarantys Bažnyčią, esame nuodėmingi. Todėl Bažnyčios atstovų elgsena skiriasi nuo Kristaus idealų, ypač sprendžiant materialinių vertybių problemas. Bažnyčios istorijoje būta nutolimo nuo Kristaus mokslo, Bažnyčios „sumaterialėjimo“, bet visą laiką dieviškosios Apvaizdos akis šventųjų popiežių, teologų, kitų Kristaus sekėjų pavyzdžiu atnaujina Bažnyčios veidą. II Vatikano susirinkime buvo iš pagrindų įvertinta Bažnyčios situacija ir tos priežastys, kurios temdė Bažnyčios misijos šventumą. Šiandien turime pakankamą Bažnyčios įstatyminę bazę ir „Bažnyčios turtų“ doktriną, iš kurios išplaukia šie pagrindiniai toliau išdėstomi teiginiai⁴.

1. Kanonų Teisės Kodeksas (toliau – KTK) kan. 1254 § 1 yra dogmatinis, nurodantis Bažnyčios teisę turėti materialines vertybes. Teigiama: „Katalikų Bažnyčia, siekdama sau būdingų tikslų, turi prigimtine, nepriklausančią nuo ci-

vilinės valdžios, teisę įsigyti, turėti, valdyti ir atsakyti materialinio turto.“

2. Be materialinių vertybių Bažnyčia nepajėgtų išsilaikyti ir atlikti savo misijos, kuri yra nurodyta kan. 1254 § 2: „Bažnyčiai būdingi tikslai iš esmės yra šie: dieviškojo kulto organizavimas, tinkamas dvasininkų ir kitų tarnautojų išlaikymas, apaštališkųjų ir meilės darbų vykdymas, ypač skirtas tarnavimui vargingiesiems.“ Čia dar galima pridurti, kad dvasininkija daug prisideda prie mokslo, meno ir kitos veiklos, skatinančios žmonijos pažangą.

3. Bažnyčios mokyme rasime labai daug įspėjančių rūščių žodžių, kad pinigais netaptų tikslu, bet tik priemone atlikti misijai. II Vatikano susirinkimo dekretu apie Kunigų tarnystę ir gyvenimą keliami ypatingi dvasiniai reikalavimai kunigo asmeniui: „jie [kunigai – R. P.] privalo visa teisingai vartoti, kad atitektų Dievo valią ir išvengtų visko, kas kliudo jiems eiti šventėjimo keliu. [...] laikinas gėrybes jie privalo naudoti tiems tikslams, kuriems pagal Viešpaties Kristaus mokslą ir Bažnyčios potvarkius dera jas skirti“.

4. Dvasininkas, atlikdamas patarnavimus, vadovaujasi kanonų raide ir dvasia, išlaiko taktą, jautrumą čia esančiam žmogui, nereikalaudamas atsilyginti, jį visą laiką turi lydėti širdies nusistatymas: *da mihi animas, etcetera tibi* „duok man sielas, o visa kita pasiimk sau“. Tas pats

dokumentas primena: „tegul bažnytinės pareigos būna atliekamos ne dėl pasipelnymo, pajamos tegul netarnauja giminių turtams didinti. Tegul kunigai niekad neapsunkina savo širdies turtais, tegul vengia visokio godumo ir tegul susilaiko nuo bet kokios rūšies prekybos.“

5. Bažnyčia reikalauja, kad kunigai gyventų kukliai, neišsiskiriant iš esančios aplinkos ir savo elgesiu pagrįstai nepapiktintų. Pastoralinėje konstitucijoje apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje dvasininkai raginami šiais žodžiais: „jie privalo laikytis teisingos tvarkos, būdami ištikimi Kristui ir jo evangelijai, kad visas gyvenimas, tiek socialinis, tiek asmeninis, būtų persunktas palaiminimų dvasia, ir ypač neturto. Kas, tik pakludamas Kristui, visų pirma ieško Dievo karalystės, įgyja galingesnės ir tyresnės meilės, kurios įkvėptas padeda visiems broliams ir vykdo teisingumo darbus.“

6. Bažnyčia ieško būdų, kaip pakelti tikinčiųjų ir visų geros valios žmonių sąmoningumą, kad jie pajęgtų ištaisyti socialinę neteisingumą, sumažintų skurdą ir vargą. Tik tada žmonės lengviau pajęgs atsižvelgti į Bažnyčios poreikius, padėdami jos misijai. O dvasininkai, laisvi nuo materialinių rūpesčių, galės geriau ir tobuliau atsiduoti pašaukimo misijai – tarnauti žmogui ir visuomenei.

7. Bažnyčia stengiasi surasti priemonių turėti nors šiek tiek savarankiškų pajamų, kad būtų galima padėti vargstantiems ir išlaikyti institucijas (Vatikane veikia paštas, devocionalijų fabrikas, bankas; šių ir kitų institucijų pajamos skiriamos darbuotojams išlaikyti ir studentams šelpti. Romoje daug studentų, atvykusių iš Trečiojo pasaulio šalių, gyvena studijoms stipendijas).

8. Naujasis Kanonų Teisės Kodeksas (toliau – CIC), išleistas 1983 m., materialinėms gerybėms skiria penktąją knygą (kan. 1254–1310), turinčią keturis skyrius: 1) vertybių įsigijimas (1259–1272), 2) valdymas (1273–1289), 3) sutartys ir ypač gėrybių pardavimas, 4) aukotojų valia ir tikinčiųjų fundacijos (1299–1310).

CIC normose visa eilė naujovių: labdaros reforma, bažnytinių įstaigų pastoracinio tikslo akcentavimas, naujų socialinio aprūpinimo ir dvasininkų išlaikymo institutų įsteigimas (kan. 1274), bažnyčioms suteiktos platesnės galios ir kompetencija, tvarkant ekonominius klausimus⁵.

Ypač daug dėmesio skiriama civilinės teisės nuostatoms, tvarkant turtinius santykius ir aktus, laikantis civilinių įstatymų (kan. 1274 §5, 1284 §2; 1286 §1). Kan. 1259 bažnyčios juridinio asmens atstovui draudžiami bet kokie materialinių gėrybių įsigijimo metodai, pažeidžiant civilinius tos šalies įstatymus. Daiktų klasifikacija ir gėrybių įsigijimo būdai skirstomi pagal civilinės teisės doktriną, tik Bažnytinėje teisėje fiziniai daiktai pagal savo rūšį ir paskirtį skirstomi dar į šventuosius daiktus (*res sacrae*) ir pašvęstus (*res sanctae*).

Šiandien vyskupijose ypač aktualu įsteigti Ekonomo figūrą bei naujas administracines institucijas (kan. 494; 1278). Teisė nustatė, kad ekonomas turi būti paskirtas ordinaro (diecezinio vyskupo), atsiklausus konsultantų kolegijos ir tos pačios ekonominės tarybos. Ekonomas skiriamas 5 metams, ir vyskupas, esant svarbiai priežastčiai ir tik atsiklausęs konsultantų kolegijos bei ekonominių reikalų tarybos, gali jį atleisti (kan. 494 § 1–2). Kanonų teisė taip pat numato ir ekono-

mo pareigas. Ekonomas, atsižvelgdamas į ekonominės tarybos potvarkius, nustato vyskupijos metinį biudžetą, disponuoja vyskupijos turtais ir rengia ataskaitą apie pajamas ir išlaidas. Remiantis Bažnyčios kanonais 1276 §1 ir 1279 §2, vyskupas turi teisę suteikti jam papildomas pareigas valdant vyskupijos turtą⁶.

Kan. 492 įpareigoja įsteigti Vyskupijos ekonominę tarybą, kurią sudaro ne mažiau kaip trys pasauliečiai, vyskupo skiriami penkeriems metams. Vyskupijos ekonominės tarybos nariai turi būti patyrę spęsti ekonominius ir teisinius klausimus, turėti nepriekaištingą reputaciją. Šioje taryboje negali būti vyskupo artimų giminaičių (iki ketvirtojo laipsnio). Taryba turi patariamąją balso teisę. Jos įgaliojimams pasibaigus, galima rinkti tuos pačius asmenis naujai kadencijai (kan. 1287).

Tik atsiklausęs vyskupijos ekonominės tarybos ir kunigų susirinkimo, vietos ordinaras savo diecezijoje gali nustatyti tam tikrą mokestį jo jurisdikcijoje esantiems viešiesiems juridiniams asmenims (kan. 1263). Ruošdamasis leisti svarbesnius administracinius aktus, susijusius su vyskupijos ekonomine situacija, vyskupas pirmiau teišklauso konsultantų kolegijos ir vyskupijos ekonominės tarybos narių nuomonės (kan. 1277).

Kan. 1305, nuroydamas būtinumą investuoti dovanotus pinigus ar kitą kilnojamąjį turtą, pabrėžia, kad vyskupas turi tai atlikti, tik išklauses suinteresuotos pusės ir savo ekonominės tarybos nuomonės. Jei fundacijos įsipareigojimų vykdymas ne dėl administratoriaus kaltės esti neįmanomas, ordinaras gali juos atitinkamai sumažinti, prieš tai pasikonsultavęs su aukotojais ir vyskupijos eko-

nomine taryba (kan. 1310 §2). Kan. 1292 §1 pabrėžia, kad kai atsisakoma diecezinio ar vyskupui pavaldaus juridinio asmens turto, kurio vertė neviršija vyskupų konferencijos nustatytos sumos, vyskupas šiai operacijai atlikti privalo gauti ekonominės tarybos narių ir vyskupo konsultantų kolegijos suinteresuotos šalies sutikimą. Be Penktojoje knygoje išvardytų laikinųjų Bažnytinių turtų valdymo normų, ši taryba vyskupo nurodymu privalo sudaryti metinį vyskupijos administravimo planą, tikrinti ir tvirtinti metines pajamas ir išlaidas, kurias pateikia ekonomas (kan. 493; 494 §4).

Kan. 537 numato, kad kiekvienoje parapijoje įsteigta Ekonominių reikalų taryba būtų tvarkoma ne tik pagal visuotinės teisės, bet ir diecezinio vyskupo išleistas normas. Į ją parenkami gabiausi tikintieji, atsidavę Bažnyčiai, sąžiningi, gelbstintys klebonui administruoti parapijos turtą, laikantis kan. 532 nurodymų. Jos veikla reglamentuojama ordinaro išleistomis normomis. Ordinaras visada turi broliškos kontrolės teisę.

Jei dieceziniam vyskupui, išklausius kunigų tarybos patarimų, atrodytų, jog jie pagrįsti, jis gali leisti kiekvienoje parapijoje įsteigti ir Pastoracinę tarybą, kurios vadovas būtų klebonas. Ši taryba derina pastoracinę veiklą su jaunimu ekumeninėje srityje, padeda klebonui pasiruošti parapijos šventėms, veikia visada vieningai su vietos kunigais (kan. 536 §1). Šios tarybos tikslas – skatinti, vystyti sielovadą. Klebonas turėtų atsižvelgti į pastoracinės tarybos nuomonę⁷ (kan. 536 §2). Pastoracinė taryba turi tik patariamąjį balsą ir yra tvarkoma pagal diecezinio vyskupo nustatytas normas⁸.

Bažnyčia siekia sukurti savikontrolės mechanizmą, kad išvengtų piktnaudžiavimo ir racionaliau administruotų bažnytinius turtus.

Kanonų Teisės Kodeksas mini daugelį svarbių tiek vyskupijai, tiek parapijai konsultacinių tarybų – tai diecezinis sinodas, konsultantų kolegijos taryba, kunigų taryba, vyskupijos arba parapijos pastoracinė taryba ir t. t. Konsultacinės struktūros siekia, kad visi Bažnyčios nariai, ne vien dvasininkai, galėtų dalyvauti įgyvendinant bažnyčios misiją ir uždavinius, geriau koordinuotų

veiklą su pasauliečiais. Jau Senajame kodekse CIC/1917 minimas pasauliečių dalyvavimas valdant bažnytinį turta⁹. II Vatikano suvažiavimas ypač pabrėžė pasauliečių vaidmenį bažnytiniame gyvenime: „[...] vadovaudamiesi savo patyrimu, jie jaučia atsakomybę už šių organizacijų tvarkymą, už Bažnyčios sielovados sąlygų apsvartymą, už veiklos metodų paruošimą bei realizavimą“¹⁰. Kanonų teisė, kalbėdama apie bažnytinio turto administravimą, pabrėžia, kad tai nėra vien dvasininkų reikalas (kan. 1282).

KOKIE TURTAI VADINAMI BAŽNYTINIAIS?

„Visas materialinis turtas, priklausantis Visuotinei Bažnyčiai, Apaštalų Sostui ar kitiems Bažnyčioje esantiems viešiesiems juridiniams asmenims, yra bažnytinis turtas (kan. 1257). Turto sąvoka apima tiek materialųjį turta, tiek nematerialųjį turta – subjektines teises. Atskirų Bažnyčiai priklausančių juridinių asmenų ir kitų institucijų, neturinčių juridinio asmens teisių, turto visuma yra vadinama bažnytiniu turta. [...] Visi administratoriai privalo vykdyti savo pareigas kaip rūpestingas šeimos tėvas“ (kan. 1284 § 1). Taigi ordinarai, parapijų ar kitų institucijų atsakingi vadovai privalo rūpintis, kad kuo protingiau būtų panaudotos lėšos, tarp jų ir lėšos, paaukotos paprastų žmonių.

Bažnyčioje šalia fizinių asmenų yra ir juridiniai asmenys, pavaldūs kanonų teisei jų prigimčiai atitinkamų pareigų bei teisių požiūriu. Taigi juridiniai asmenys yra fizinių asmenų grupės, susikūrusios siekiant įgyvendinti tam tikrus tikslus (kan. 113 § 2).

Viena iš juridinio asmens teisių, įgyjamų pagal įstatymą, yra subjektyvi nuosavybės teisė: įsigyti, turėti, valdyti bei disponuoti materialiuoju turta, taip realizuojant civilinę nuosavybės teisę. Juridiniai asmenys pagal steigėją yra skirstomi į viešus ir privačius. Viešo juridinio asmens steigėjas yra kompetentinga bažnytinė valdžia: Apaštalų Sostas, vyskupų konferencija ar diecezinis vyskupas (kan. 312). Tokie juridiniai asmenys veikia Bažnyčios vardu, laikydamiesi teisės potvarkių ir tik jiems nustatytos kompetencijos (kan. 116). Viešam juridiniam asmeniui, veikdami jo vardu, atstovauja tie, kuriems tokią kompetenciją pripažįsta visuotinė arba dalinė teisė arba savi statutai (kan. 118).

Privatūs juridiniai asmenys juridinio asmens statusą įgyja tik kompetentingos valdžios dekretu, aiškiai jiems tai suteikiančiu, bei patvirtinus juridinio asmens statusą (kan. 117). Privatūs asmenys veikia tik privačia iniciatyva ir tik savo vardu. Privačiam juridiniam asmeniui atstovauja tie, kuriems tokią kompetenciją

priskiria jų statusas (kan. 118). Kan. 1257 §2 pripažįsta, kad privataus bažnytinio juridinio asmens dispozicijoje esančios laikinosios gėrybės užima savotišką tarpinę padėtį tarp bažnyčios laikinųjų gėrybių ir privataus turto, nesaistomo bažnytinės teisės normų. Kadangi šios gėrybės priklauso bažnytiniam juridiniam asmeniui, remiantis kanonais 1254–1256 šis turtas yra bažnytinis, tačiau, neturėdamas viešo bažnytinio juridinio asmens statuto, privatus bažnytinis juridinis asmuo taip pat negali veikti Bažnyčios vardu (plg. kan. 116 §). Tokio juridinio asmens veikla, nors ir nukreipta Bažnyčios naudai ir tikslams, tačiau bus grindžiama privačia iniciatyva ir atliekama savo vardu, todėl būtų tikslinga privataus juridinio asmens turtą, kuriuo jis Bažnyčioje disponuoja, vadinti bažnyčios privačiomis laikinosiomis gėrybėmis, kurių įsigijimą, išlaikymą, tvarkymą, perdavimą reglamentuoja savi – privatūs – statutai ir kai kurios KTK kanonų normos. Šios normos draudžia kunigams užsiimti komercija, nekilniais dalykais (pvz., gėrimų platinimu, bankininkyste) ir visu tuo, kas atitraukia dvasininką nuo tiesioginio pastoracinio darbo.

Norint pagal galiojančias teisės normas atsisakyti bažnytinio turto, kuris teisėtai sudaro viešo juridinio asmens

nuosavybę ir kurio vertė viršija teisės nustatytą ribą, reikalingas kompetentingos vyresnybės leidimas (kan. 1291). Remiantis kan. 1292 normomis, Lietuvos Respublikos Vyskupų Konferencija yra nustačiusi, kada ir kaip ordinaras [vyskupas – *R. P.*] duoda raštišką sutikimą dėl turto perleidimo, pardavimo ar atsisakymo. Jei sandorio vertė perkant, parduodant ar kitaip atsisakant bažnytinio turto yra nuo 10 tūkst. iki 200 tūkst. litų vertės, reikalingas raštiškas ordinaro leidimas. Jei sandorio vertė viršija du milijonus litų, reikalingas raštiškas ordinaro leidimas, kurį jis gali suteikti tik gavęs vyskupijos ekonominės tarybos, vyskupo konsultantų kolegijos ir Šv. Sosto leidimą. Atsisakant turto, kurio vertė viršija 10 tūkst litų, dar reikalaujama motyvuoti atsisakymo priežastis. Taigi galima bažnytinį turtą įsigyti ir jį prarasti. Kartu neveikimas ar apsileidimas kanonų teisės yra ypač smerkiamas. Pabrėžiama pareiga rūpintis, kad bažnytinis turtas būtų apsaugotas civilistiškai galiojančiais būdais. Taigi administratorius tiek sąmoninga, tiek nesąmoninga savo veikla, nepasinaudojęs civiliniais valstybės įstatymais ar tiesiog apleidęs pastatą, kai dėl to juridinis bažnytinis asmuo prarado teisę į didelės vertės nekilnojamąjį turtą, o su juo ir žemę, yra atsakingas už nuostolius.

LIETUVOS RESPUBLIKOS BAŽNYTINIŲ TURTŲ REGLAMENTACIJA

Lietuvos Aukščiausioji Taryba 1990 m. birželio 12 d. priėmė Katalikų Bažnyčios padėties Lietuvoje restitucijos aktą (Nr. I-283), kuris legalizavo Bažnyčią valstybėje. Esminiai akto principai:

1. Valstybė pripažįsta Bažnyčios teisę vidaus gyvenime tvarkytis savarankiškai, pagal kanonų teisės normas.

2. Lietuvos Respublika kompensuos Bažnyčiai padarytus nuostolius pagal abipusiai priimtinius susitarimus.

3. Valstybė nevaržys bažnytinės religinės švietimo ir auklėjimo veiklos, remis krikščioniškąją kultūrą ugdančias, labdarą vykdančias Bažnyčios institucijas.

4. Valstybė ir Bažnyčia Lietuvos Respublikoje bendradarbiaus pariteto principu.

5. Visa tai bus reglamentuota Lietuvos Respublikos aktais.

Tai buvo pats pirmasis dokumentas, kuriuo valstybė išsipareigojo atlyginti Katalikų Bažnyčios patirtą žalą sovietiniu laikotarpiu. 1994 m. civilinė valdžia Lietuvos Vyskupų Konferencijai suteikė juridinio asmens statusą¹¹.

Lietuvos Respublika, tapusi teisine demokratine valstybe, iš pagrindų pertvarkė ir religinių bendruomenių statusą¹². Lietuvos Respublikos Konstitucijos 43 straipsnis skelbia šiuos kertinius principus: a) Valstybė pripažįsta tradicines Lietuvoje bažnyčias bei religines organizacijas, o kitas bažnyčias ir religines organizacijas – jeigu jos turi atramą visuomenėje ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai. Tai Lotynų apeigų katalikų, graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų ir karaimų religinės bendruomenės¹³. Visos šios juridinio asmens teises turinčios religinės bendruomenės ir bendrijos gali įstatymų nustatyta tvarka iš valstybės gauti paramą kultūrai, švietimui bei labdarai; b) Valstybės pripažintos bažnyčios bei kitos religinės organizacijos turi juridinio asmens teises. Lietuvos Respublikos Civilinis Kodeksas (toliau – LR CK) suteikia tradicinėms religinėms bendruomenėms juridinių asmenų statusą¹⁴; c) Bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai skelbia savo mokslą, atlieka savo apeigas, turi maldos namus, labdaros įstaigas ir mokyklas dvasininkams rengti. (Religinės bendruomenės, bendrijos ir

centrai gali nuosavybės teise įgyti bei valdyti ir gyvenamuosius namus, statinius, socialinius ir labdaros objektus bei kitokį turta, reikalingą religinių bendruomenių ir bendrijų veiklai. Taip pat jos turi teisę įstatymų nustatyta tvarka užsiimti leidybos, gamybine ūkine veikla, steigti visuomenės informavimo priemones, labdaros fondus ir kitokias organizacijas);

d) Bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai tvarkosi pagal savus kanonus ir statutus;

g) Bažnyčių bei kitų religinių organizacijų būklė valstybėje nustatoma susitarimu arba įstatymu; f) Bažnyčių bei religinių organizacijų mokslo skelbimas, kita tikiybinė veikla, taip pat maldos namai negali būti naudojami tam, kas prieštarauja Konstitucijai ir įstatymams; e) Lietuvoje nėra valstybinės religijos. 1995 m. priimtame Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatyme yra įvardijamos atskiros konfesijos, o kituose dokumentuose jos vadinamos bendrai: religinėmis bendruomenėmis ir bendrijomis bei centrais. Visos šios bendruomenės, siekdamos gauti juridinio asmens statusą, apie tai praneša Teisingumo ministerijai, kuri informuoja VŠĮ Registrų centrą, o Juridinių asmenų registras (jeigu atitinka visus teisės reikalavimus) įregistruoja religines bendrijas, bendruomenes ir centrus juridiniais asmenimis. Kodeksas taip apibrėžia juridinio asmens sąvoką: „Juridinis asmuo yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme“ (LR CK 2.33 str. 1 d). Juridinio asmens statusas yra pripažįstamas taip pat ir religinių

bendruomenių bei bendrijų struktūriniais padaliniais, kurie veikia pagal religinių bendruomenių ir bendrijų kanonus, statutus ar kitas normas (žr. LR CK 2.37 str. 2 d.). Taigi religinės bendruomenės turi juridinio asmens statusą, jo teises bei pareigas, teisumą bei veiksnumą. Juridinis asmuo yra visavertis civilinių santykių subjektas, galintis įgyti civilines subjektines teises bei pareigas pagal įstatymą (žr. LR CK 1.136 str.).

Taigi juridinio asmens statusas Katalikų Bažnyčios atveju suteikiamas ir jos struktūriniais padaliniais, t. y. vyskupijoms, vienuolijoms, parapijoms, socialinėms institucijoms bei švietimo mokykloms¹⁵. LR CK 2.37 str. dar plačiau paaiškina šią Konstitucijos pastraipą. „Religinės bendruomenės“ reiškia asmenų grupes, siekiančias įgyvendinti savo tikėjimo arba religijos tuos pačius tikslus ir uždavinius. Bažnyčių ir tolygių religinių organizacijų bei bendruomenių, siekiančių įgyvendinti tos pačios religijos tikslus, susivienijimas yra religinė bendrija. Religinė bendruomenė ar bendrija gali steigti ir kitus juridinius asmenis, kurie nėra struktūriniai, jei tai neprieštarauja Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymui bei kitiems teisės aktams¹⁶. Šie juridiniai asmenys turi teisę užsiimti įstatyme ir šių juridinių asmenų įstatuose numatyta jų bendruomenei, bendrijai ar centrui veikla.

Religinės bendruomenės, bendrijos ir centrai nuosavybės teise jiems priklausantį turtą valdo, juo naudojasi ir disponuoja pagal Lietuvos Respublikos įstatymus¹⁷. 1995 m. priimtas Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas žymiai sustiprino teisinę bazę

šiuo klausimu. Šis įstatymas reglamentavo religinių bendrijų, veikusių Lietuvos Respublikoje iki 1940 m. liepos 21 d., teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą, kuris pagal buvusios LTSR įstatymus buvo nacionalizuotas, išskyrus žemę, vidaus vandenį, miškus ir parkus, taip pat ir tą turtą, kuris pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 str. yra išimtinė Lietuvos Respublikos nuosavybė¹⁸. Šio įstatymo (*Religinių bendrijų teisės į išlikusį...*) yra specialūs valstybiniai teisės aktai, kurie taikomi tik religinėms bendrijoms. Šiuose norminiuose aktuose įtvirtintos specialios religinių bendrijų teisės atgauti nuosavybės teisę į nacionalizuotą religinių bendrijų nekilnojamąjį turtą. Įstatyme išvardyti keli nuosavybės teisių atkūrimo būdai. Bendroji taisyklė – kad nuosavybės teisė į nusavintą nekilnojamąjį turtą yra atkuriamas: a) gražinant išlikusį religinių bendrijų nekilnojamąjį turtą natūra arba b) išperkant išlikusį nekilnojamąjį turtą įstatymo nustatyta tvarka, kai gražinimas natūra yra neįmanomas. Tačiau išlikęs nekilnojamas turtas religinei bendrijai jos pageidavimu gali būti gražinamas natūra, išskyrus šiuos įvardytus atvejus: a) gyvenamuosius namus ir butus, jei juose gyvena nuomininkai; b) pastatus ir kitus statinius, pertvarkytus, perstatytus taip, kad jų bendrasis plotas padidėjo daugiau kaip 1/3 ir naujai sukurto ploto negalima atskirti nuo buvusiojo, arba jeigu jų pagrindinės konstrukcijos pakeistos daugiau kaip 50 procentų; c) pastatus ir statinius, perduotus mokslo, sveikatos priežiūros, kultūros, švietimo ir ryšių įstaigoms; d) pastatus ar jų dalis, kurie perduoti į privačią nuosavybę pagal perleidimo momentu galiojusius įstatymus¹⁹.

Turto, gražinamo religinėms bendrijoms natūra, perdavimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Religinė bendrija, siekdama atgauti prarastą nekilnojamąjį turtą Įstatyme numatyta tvarka, privalėjo pateikti prašymą dėl teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo ir turto, gražintino turto valdytojui, per vienerius metus nuo šio Įstatymo įsigaliojimo dienos. Kartu privaloma pateikti nuosavybės teisę įrodančius dokumentus. Tokie nuosavybės teisę patvirtinantys dokumentai gali būti turto nacionalizacijos aktai, išrašai iš hipotekos ir notarų aktų knygu, turto perleidimo sutartys, teismų sprendimai, taip pat valstybinių archyvų išduoti pažymėjimai. Jeigu nuosavybę patvirtinančių dokumentų neišliko arba jų nerasta Lietuvos valstybiniame archyve, suinteresuota religinė bendrija nuosavybės teisę į turtą patvirtinantį juridinį faktą gali įrodinėti teisme. Sprendimus dėl išlikusio nekilnojamojo turto, esančio savivaldybių žinioje, priima miesto (rajono) taryba, o dėl turto, esančio valstybinių įmonių, įstaigų ir organizacijų žinioje – ministerija, kurios sričiai priklauso šios įmonės, įstaigos arba organizacijos turtas²⁰.

Šio įstatymo 12 str. numato išimtis iš bendrosios įstatymo tvarkos tais atvejais, kai religinė bendrija: 1) nepageidauja susigražinti turtą natūra arba jis 2) yra negražintinas natūra, todėl valstybė šį turtą išperka tokiais būdais:

1) tokios pat rūšies ar vertės turtą perduoda bendrijos nuosavybėn neatlygintinai;

2) išmoka kompensacijas pinigais;

3) teikia paramą remontuojant (restauruojant) paminklinius ansamblius, kulto pastatus;

4) išnuomoja ne aukciono tvarka žemės sklypą.

Išpirkimo būdą iš pateiktųjų pasirenka pati religinė bendrija. Turtas išperkamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka ir terminais, atsižvelgiant į realiąją turto vertę išpirkimo metu, atskaičius jo pagerinimo išlaidas. Kompensacija pinigais už išperkamą nekilnojamąjį turtą pradedama mokėti po penkerių metų nuo sprendimo išmokėti kompensaciją priėmimo dienos.

Dar vieną išimtinį atvejį numato įstatymo 15 str., skelbiantis, kad išimtiniais atvejais nuosavybės teisė į išlikusį nekilnojamąjį turtą, kuris laikomas negražintinu pagal Įstatymo nuostatas, gali būti atkurama, gražinant jį natūra Vyriausybės ir religinės bendrijos susitarimu, kuriam pritaria Lietuvos Respublikos Seimas.

Religinė bendrija nuosavybės teisę į sugražintą turtą įgyja nuo sprendimo sugražinti turtą įregistravimo turto registro įstaigoje dienos. 1998 m. buvo pakeista bei papildyta nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo, kompensavimo bei gražinimo tvarka²¹. Šis įstatymas jau nurodo aiškesnę bei žymiai konkretesnę tvarką ir būdus dėl nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo. Nuo 2003 m., pakeitus įstatymo redakciją, religinėms bendruomenėms ir bendrijoms yra garantuojamos tos pačios sąlygos, kaip ir visiems teisės subjektams. Kelis kartus buvo praeiti terminai prašymams paduoti net iki 2003 m. gegužės 31 d. Nepateikusi tokio prašymo religinė bendrija neteko teisės į nuosavybės teisės atstatymą.

Tačiau religinė bendrija ir šiuo metu tam tikrais atvejais dar gali pasinaudoti

nuosavybės teisės įgyjamą senatimi ir teismo keliu atgauti nuosavybės teisę į nekilnojamąjį turtą. Sėkmė priklausys nuo pateiktų įrodymų ir nuo to, ar neat-siranda asmenų, prieštaraujančių tokios teisės nustatymui, ir kokius argumentus jie pareiškė teismo procese. 2003 m. buvo patvirtinta nauja nuosavybės teisių į iš-likusį nekilnojamąjį turtą gražinimo bei kompensavimo tvarka. Šio įstatymo nuostatos užtikrina religinėms bendruomenėms ir bendrijoms nuosavybės teisių atstatymą ir jų turėjimą²².

Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas nenumatė religinių bendrijų nusavintos (nacionalizuotos) žemės gražinimo²³. Šiuo metu Lietuvos Respublikoje nėra įstatyminės bazės žemės sklypams religinėms bendruomenėms gražinti, tačiau ir šis klausimas dar tebesprendžiamas.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo 7 straipsnio 2 dalimi, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2003 m. liepos 15 d. nutarimu Nr. 925 patvirtino Valstybinės žemės sklypų suteikimo nuosavybėn neatlygintinai religinėms bendrijoms, bendruomenėms ir centrams taisyklę²⁴. Šiomis taisyklėmis imta reguliuoti religinių bendrijų, bendruomenių ir centrų, veikusių iki 1940 m. liepos 21 d., kurių turtas pagal Sovietų sąjungos bei Lietuvos Socialistinės Respublikos įstatymus buvo nacionalizuotas ar kitaip neteisėtai nusavintas, ir turinčių jiems nuosavybės teise priklausančių pastatų ir kitų statinių, galimybę gauti neatlygintinai nuosavybėn žemės sklypus, naudojamus šiems pastatams ir kitiems statiniams eksploatuoti²⁵. Šis įstatymas iš esmės įteisino

kompensacinę funkciją už nacionalizuotus religinėms bendrijoms priklausiusius žemės sklypus, tačiau taisyklės nenumato turėtų žemės sklypų gražinimo. Šiomis taisyklėmis yra neatlygintinai suteikiami valstybinės žemės sklypai, esantys prie religinių bendrijų šiuo metu nuosavybės teise turimų pastatų. Religinėms bendrijoms, bendruomenėms ir centrams žemės sklypai nuosavybėn neatlygintinai suteikiami tik prie jų nuosavybės teise turimų pastatų bei kitų statinių ir tik tokio dydžio, kuris būtinas esamiems pastatams ir kitiems statiniams eksploatuoti pagal jų tiesioginę paskirtį. Sprendimą dėl žemės sklypo suteikimo nuosavybėn neatlygintinai religinei bendrijai, bendruomenei ar centrui priimdavo apskrities viršininkas.

Žemės sklypai nuosavybėn neatlygintinai nesuteikiami teritorijose, kurios pagal Lietuvos Respublikos įstatymus priklauso Lietuvos Respublikai išimtinė nuosavybės teise pagal Lietuvos Respublikos Žemės reformos įstatymą. Šiuo atveju aktualu yra tai, kad Lietuvos Respublikai išimtinė teise priklauso žemės sklypai, esantys prie objektų, pripažintų kultūrinėmis vertybėmis. Taip religinė bendrija netenka teisės į neatlygintą valstybinės žemės sklypų gavimą nuosavybėn neatlygintinai prie bažnyčių ir kitų pastatų, jei šie yra įregistruoti kultūros vertybių registre.

Taigi Taisyklėse nustatytos teisės normos nepasisako dėl nusavinto nekilnojamojo turto – žemės sklypų – religinėms bendrijoms gražinimo, o įtvirtina naują institutą – valstybinės žemės sklypų, esančių prie nuosavybės teise valdomų religinių bendrijų pastatų, suteikimą religinių bendrijų nuosavybėn.

2001 m. gegužės 5 d. Vilniuje pasirašyto konkordato sutarties 10, 11, 16 straipsniuose kalbama apie Bažnyčios materialinių gėrybių naudojimą: „Bažnytiniai juridiniai asmenys turi teisę įsigyti, valdyti, naudotis ir disponuoti kilnojamuoju ir nekilnojamuoju turtu pagal Kanonų Teisę ir Lietuvos Respublikos teisės aktus. Juridiniai asmenys, išvardinti šios Sutarties 2 str., bei bažnyčios, koplyčios ir kiti sakralūs statiniai, parapijų namai, kurijos, seminarijos, vienuoliniai namai ir kita šių juridinių asmenų nuosavybė, naudojama sielovados, karitatyviniams, socialiniams, švietimo ir kultūros tikslams, neapmokestinami valstybiniais mokesčiais.“²⁶ Ruošiant šią sutartį buvo sudaryta grupė kompetentingų asmenų, kurie nagrinėjo laikinųjų vertybių, reikalingų Bažnyčios misijai atlikti, adminis-

travimą bei teisinės normas ir apibrėžtis. „Atskirą grupę klausimų sudaro kilnojamojo ir nekilnojamojo turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo klausimai pagal kanonų teisę ir Lietuvos Respublikos teisės aktus. Be to, Lietuvos Vyskupų Konferencija ir Lietuvos Respublikos įgaliota institucija turėtų sudaryti dvišalę nuolatinę komisiją, kuri nustatytų Katalikų Bažnyčios kilnojamųjų ir nekilnojamųjų vertybių, neteisėtai nusavintų nuo 1940 m. birželio iki 1990 m. kovo 11 d., ateities statusą, atsižvelgdama į jų vertę, ir parengs kilnojamųjų ir nekilnojamųjų vertybių sąrašus, kad jų konservavimo ir restauravimo darbus valstybė visiškai finansuotų. Be to, ji parengs ir periodiškai patikslins kilnojamųjų ir nekilnojamųjų kultūros vertybių sąrašus prioritetine tvarka, kad galėtų gauti valstybės paramą.“²⁷

IŠVADOS

Peržvelgus dabar galiojančią Lietuvos Respublikos įstatyminę bazę galima teigti, kad po nepriklausomybės atkūrimo iki šių dienų situacija Lietuvos teisinėje sistemoje gerėja, tad valstybės ir Bažnyčios santykiai normalizuojasi visose srityse. Turto sugražinimo įstatymas nebuvo tobulas, nes kai kurios jo nuostatos vienašališkai apribojo religinėms bendrijoms nuosavybės teisių atkūrimą į išlikusį nekilnojamąjį turtą, taip pat tam tikrų kategorijų objektus visiškai išbraukė iš nuosavybės teisių atkūrimo sąrašo. Teisėtą nekilnojamojo turto atgavimą apsunkino netobuli kompensavimo už negražintą turtą mechanizmai. Šio įstatymo taikymas sudarė didelių sunkumų,

norint susigražinti švietimo įstaigas, žemės sklypus, teisiškai įregistruotus tuos žemės sklypus, ant kurių stovi valstybės nenacionalizuoti pastatai. Vis dėlto politinis santvarkos pasikeitimas buvo didelis žingsnis, pripažįstant Bažnyčios misiją šiandieniniame pasaulyje, užtikrinant jos veikimo laisvę. Nepaisant administracinių sunkumų, atsikūrimo periodas baigėsi, Bažnyčia sėkmingai vysto savo veiklą Dievo tautos labui.

Kanoninė teisė įpareigoja kiekvieną ordinarą atstovauti savo diecezijai visuose juridiniuose sandėriuose, pasitariant su vyskupijos ekonomine taryba, konsultantų kolegija. Administruojant bažnytinės vertybes šios institucijos gali daug

padėti ordinarui savo įžvalga, patirtimi. Pasauliečiai turi teisę kartu su ordinaru ir vietos dvasininkija rūpestingai prižiūrėti jiems patikėtų viešų juridinių asmenų turtus, todėl šiuo tikslu kiekvienas vyskupas vyskupijoje privalo pats nustatyti laikinųjų gėrybių administravimo tvarką, kuri atitiktų dalinę ir visuotinę teisę, ypatingai atsižvelgiant į teisėtus įpročius ir kitas aplinkybes. Dvasininkai, sugebantys gražiai tvarkyti bažnyčią, skaidriai elgtis su pinigais, pelno geros valios žmonių didžiausią pagarbą.

Bažnyčios turtų administratorių pareiga rūpintis, kad jiems patikėtas bažny-

tinis turtas nebūtų sunaikintas, būtų apsaugotas, kad tarnautų žmonėms pagal kanonines nuostatas, taip pat teisiškai būtų tvarkomas civilinės valdžios nustatytų įstatymų rėmuose.

Bažnyčios vyresnybė yra sukūrusi tokią sistemą, kad bažnytiniai turtai būtų skaidriai valdomi ir Kristaus misija nebūtų iškreipta.

Aukščiausią autoritetą valdant bažnytinį turtą kanoninė teisė palieka Romos Pontifiko autoritetui, kuris savo primato ir vadovavimo galia yra aukščiausiasis administratorius ir visų bažnyčios turtų valdytojas (plg. kan. 1256; 1273).

Literatūra

1. Chiapetta L. *Il Codice di diritto canonico II Libri IV–VII*, p. 363.
2. *Commento al Codice di Diritto Canonico*. – Roma: Urbaniana University Press, 1985.
3. Dėl juridinių asmenų registro įsteigimo ir jų nuostatų patvirtinimo, 2003 11 12, Nr. 1407 // *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 107-4810, str. 60.
4. Kanonų Teisės Kodeksas (neoficialus vertimas į lietuvių kalbą).
5. Listl J., Schmitz H. *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*. – Regensburg, 1999.
6. Lietuvos Respublikos Civilinis Kodeksas. – Vilnius: Saulužė, 2001, str. 2.37.
7. Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme įstatymas, 1998 06 16, Nr. VIII-792 // *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 61-1728.
8. Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme įstatymo pakeitimo įstatymas, 2003 10 14, Nr. IX-1760 // *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 102-4582.
9. Lietuvos Respublikos Konstitucija // *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
10. Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas, 1995 10 04, Nr. I-1057 // *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 89-1985.
11. Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas, 1995 03 02, Nr. I-822, Vilnius.
12. Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto Sutartis dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir valstybės teisiniu aspektu. Vilnius, 2001 05 05, 10.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1994 10 28, Nr. 1053 99. 1042.
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės Nutarimas, Nr. 925. Dėl Valstybinės žemės sklypų suteikimo nuosavybėn neatlygintinai religinėms bendrijoms, bendruomenėms ir centrams taisyklių patvirtinimo // *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 71-3239.
15. Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymas, *Žin.*, 1991, Nr. 24-635; 1997, Nr. 69-1735; 2002, Nr. 112-4975, 7 str. 7, 2 dalis, Nr. 925.
16. *The Code of Canon Law. A text and commentary*. – New York: Paulist Press, 1985.
17. Valančius K. *Sutartys su Šventuoju Sostu: retrospektyva ir dabartis*. Metraštis, T. 21. Vilnius: LKMA, 2002, p. 297.
18. *II Vatikano susirinkimo nutarimai*. – Vilnius–Kauņas, 1968.

Nuorodos

- 1 Žr. <http://www-user.uni-bremen.de/~wie/texte-apo/didache-greek.html>.
- 2 Žr. Listl J., Schmitz H. *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, 2. Aufl. – Regensburg, 1999, §§ 72–82. Vorgrimler, p. 1042.
- 3 Žr. ten pat.
- 4 Žr. Dekretas apie kunigų tarnystę ir gyvenimą. Neturto dvasia // *II Vatikano susirinkimo nutarimai*. Vilnius-Kaunas, Lietuvos Vyskupų Ordinarių Kolegijos Leidinys, 1968, nr. 17; *Pastoracinė Konstitucija apie bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje. Ekonominė-socialinė veikla ir Kristaus tarnystė*. Ten pat, nr. 72.
- 5 Chiappetta L. *Il Codice di Diritto Canonico II*, Edizione Deponiane. – Napoli, 1988, p. 363.
- 6 Žr. CIC, kan. 494 §3, §4.
- 7 Žr. Dekretas dėl pasauliečių apaštalavimo „Apostolicam actuositatem“ // *Vatikano II susirinkimo nutarimai*. – Vilnius: Aidai, 2001, p. 26.
- 8 Žr. Dekretas dėl vyskupų pastoracinių pareigų Bažnyčioje „Christus Dominus“ // *Vatikano II susirinkimo nutarimai*. Ten pat., p. 27.
- 9 Žr. CIC / 1917, kan. 1521.
- 10 Dekretas apie pasauliečių apaštalavimą. Katalikų veikimas // *II Vatikano susirinkimo nutarimai*. Vilnius-Kaunas, Lietuvos Vyskupų ordinarių kolegijos leidinys, 1968, p. 20.
- 11 Žr. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1994 m. spalio 28, nr. 1053.
- 12 Žr. Lietuvos Respublikos Seimo leidykla, Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1996, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 43 str.: „Valstybė pripažįsta tradicines Lietuvos bažnyčias bei religines organizacijas, o kitas bažnyčias ir religines organizacijas – jeigu jos turi atramą visuomenėje ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai. Valstybės pripažintos bažnyčios bei kitos religinės organizacijos turi juridinio asmens teises. Bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai skelbia savo mokslą, atlieka savo apeigas, turi maldos namus, labdaros įstaigas ir mokyklas dvasininkams rengti. Bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai tvarkosi pagal savus kano-nus ir statutus. Bažnyčių bei kitų religinių organizacijų būklė valstybėje nustatoma susitarimu arba įstatymu. Bažnyčių bei religinių organizacijų mokslo skelbimas, kitatikišbinė veikla, taip pat maldos namai negali būti naudojami tam, kas prieštarauja Konstitucijai ir įstatymams. Lietuvoje nėra valstybinės religijos.“
- 13 Žr. Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas, 1995 m. spalio 4 d., nr. I-1057.
- 14 Žr. Lietuvos Respublikos pagrindiniai įstatymai. Vilnius: Saulužė, 2001, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (patvirtintas 2000 m. liepos 18 d. įstatymu nr. VIII-1864).
- 15 Žr. LR Vyriausybės nutarimas Dėl Juridinių asmenų registro įsteigimo ir Juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo, 2003 m. lapkričio 12 d., nr. 1407.
- 16 Žr. Lietuvos Respublikos pagrindiniai įstatymai. Vilnius: Saulužė, 2001, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, str. 2.37, p. 52.
- 17 Žr. Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas, 1995 m. spalio 4 d., nr. I-1057.
- 18 Žr. Lietuvos Respublikos Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas, 1995 m. kovo 21 d., nr. I-822, str. 2.
- 19 Žr. ten pat, 3, 4 str.
- 20 Žr. ten pat, 8 str.
- 21 Žr. Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme įstatymo pakeitimo įstatymas, 1998 m. birželio 16 d., nr. VIII-792.
- 22 Žr. Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme įstatymo pakeitimo įstatymas, 2003 m. spalio 14 d., nr. IX-1760.
- 23 Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas, 1995 m. kovo 21 d. nr. I-822.
- 24 Žr. Žin., 1991, nr. 24-635; 1997, nr. 69-1735; 2002, nr. 112-4975.
- 25 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas nr. 925 „Dėl Valstybinės žemės sklypų suteikimo nuosavybėn neatlygintinai religinėms bendrijoms, bendruomenėms ir centrams taisyklių patvirtinimo“ // Žin., 2003, nr. 71-3239.
- 26 Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto Sutartis dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų. – Vilnius, 2001, gegužės 5 d., 10 str.
- 27 Valančius K. *Sutartys su Šventuoju Sostu: retrospektyva ir dabartis*. Metraštis, t. 21. – Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2002, p. 297.